

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1959.4.04>

LÄÄNEMERE KEELTE SÕNASISESTE ÜKSIKSULGHÄÄLIKUTE OLEMUSEST

P. ARISTE,
ENSV TA akadeemik

Läänemere aluskeelest arvatakse üldiselt, et tema helitud sõnasised üksiksulghäälikud olid vokaalide vahel ja heliliste konsonantide naabruses samasuguse kvaliteedi ja kvantiteediga, missugustena need kuulduvad tänapäeva soome keeles. Eesti keele kohta on oletatud, et need sulghäälikud, mida õigekirjutuses tähistatakse tähtedega *b, d, g*, s. o. helitud või poolhelilised leenised *B, D, G*, on nõrgenenud varasematest fortistest või teenuistest *p, t, k*. Sama on arvatud ka liivi, isuri, karjala ja vepsa keele kohta, kus oletatavate tugevate sulghäälikute asemel esinevad kas leenised või helilised meediad. Soome keelest ja vadsa keelest on arvatud, et omaaegsed teenuised on neis säilinud muutu-matuina.¹

Läänemere keeltes esinevate sulghäälikute varjundite ning edasiaren-gute põhjal peab siiski arvama, et juba läänemere aluskeeles on murdeti võinud olla erinevusi sulghäälikute pikkuses ning tugevuses. Nimelt on murdeti fortiste ehk tugevate sulghäälikute *p, t, k* asemel võinud esi-neda leenised ehk nõrgad sulghäälikud *B, D, G*, seega siis niisugused häälikud, mida tuntakse tänapäeva eesti ja isuri keelest. Näib, et leeni-sed esinesid murdeti just vokaalide ja heliliste konsonantide naabruses, kuna helitud konsonantide naabruses on olnud fortised. Eri läänemere keelte sõnasiseste sulghäälikute praegustest suhetest saab järgneva pildi.

Liivi keeles on helitus naabruses *k, p, t*:² *lāška, lāiska, 'laisk', oksà 'oks', āndaks 'annaks', muštà 'must', ārmastē 'armastada', pītka 'pikk', lāpš 'laps', lapštà 'last'*. Muudel juhtudel on aga oletatava fortise või helitu leenise asemel heliline media: *agànd 'aganad' (vrd. sm akanat), sulgē 'nohu, sulgu' (sm sulku), lānga 'lõng' (sm lanka),*

¹ E. N. Setälä, Yhteissuomalainen äännehistoria II. Helsinki, 1891, lk. 13 jj.; L. Kettunen, Hauptzüge der livischen laut- und formengeschichte. Helsinki, 1947; L. Posti, Grundzüge der livischen Lautgeschichte. Helsinki, 1942, lk. 150 jj.; L. Kettunen, Eestin kielen äännehistoria. Toinen, uusittu painos, Helsinki, 1929, lk. 24 jj.; P. Ariste, Hiiu murrete häälikud. Tartu, 1939, lk. 186; L. Kettunen, Vatjan kielen äännehistoria. Toinen, uusittu painos, Helsinki, 1930, lk. 21; A. Sovi-järvi, Foneettis-äännehistoriallinen tutkimus Soikkolan inkeroisurteesta. Helsinki, 1944, lk. 40; H. Ojansuu, Karjala-aunuksen äännehistoria. Helsinki, 1918, lk. 5; L. Kettunen, Lõunavepsa häälik-ajalugu I. Tartu, 1922, lk. 5; E. A. Tunkelo, Vepsän kielen äännehistoria. Helsinki, 1946, lk. 55; «Virittäjä» 1914, lk. 164 jne.

² Liivi keele suhtes vt. lähemalt L. Posti, Grundzüge der livischen Lautgeschichte, lk. 149 jj.

tu'gəð 'tuhk' (sm *tuhka*); *padà* 'pada' (sm. *pata*), *pārdaz* 'parras' (sm pl. *partaat*), *rānda* 'rand' (sm *ranta*); *tubà* 'tuba' (sm *tupa*), *laṃbəð* 'lambad' (sm *lampaat*). Kui sulghäälik on liivi keeles toimunud vokaa-lide lõppkao tõttu sattunud sõna lõppu, esineb ta helitu leenisena: *māð* 'maad' (sm *maata*).

Eesti keeles on fortised helitute konsonantide naabruses: *kaks* (= *kaks*), *lesk* (= *lešk*), *oksad* (= *okšad*), *vanaks* (= *vanaks*), *annaksin* (= *añnaksin*), *nahk* (= *nahk*), *kohta* (= *kohta*), *ostan* (= *oštàn*), *linnast* (= *liñnast*), *lapsed* (= *laṃsəd*) jne. Vokaalide ja heliliste konsonantide naabruses esinevad eesti keeles leenised: *vaga* (= *vaəə*), *kangas* (= *kañgàs*), *algus* (= *alguz*), *pada* (= *padà*), *andma* (= *añdma*), *silda* (= *sildà*), *vaba* (= *vabà*), *varbad* (= *varbàð*). Leivu, lutsi ja kraasna murdes ning setu murrakuis võivad helitute leeniste asemel olla helilised meediad: setu *vigà* 'viga, häda', *kañga* 'kanga', *hädà* 'häda', *kiñda?* 'kindad', *tebi* 'töbi', *hamba?* 'hambad'; leivu *viedaw* 'veab', *kumba* 'kumba', *märgà* 'märga', *vägà* 'vaga', *nabà* 'naba'.

Kirde-eesti rannikumurdes on muust eesti keelealast erinev sulghääli-kute esinemine. Sellele murdele on nimelt omased fortised: *akà*, *akà* 'aga', *vəkèv*, *vəkèvə*, *vəkèv* 'vägev', *kotà*, *koṭà* 'koda', *linṭu* 'lind', *tupà*, *tuṭà* 'tuba', *laṃṭad* 'lambad'. Kirde-eesti rannikumurre esindab tänase päevani läänemere aluskeele vana murdeerinevust, mis elab edasi sellele murdele lähedases vadja keeleski (ning temast juba varemini lähtunud hämelaste hääldamistraditsioonis).³

Vadja keeles esineb igas asendis fortis: *takoa* 'taguda, sepatööd teha', *orko* 'org', *rauta* 'raud', *vertä* 'verd', *leipä* 'leib', *kumpa* 'kes'. Läänemere aluskeele fortise asemel võib vadjas olla ka heliline meedia (*nagran* 'naeran', *pedra* 'pöder'), kuid need helilised meediad pole vadja keeles usutavasti *k*, *p*, *t* edasiarenguid, vaid nad lähtuvad fortiste nõr-gaastmelistest vastetest.⁴

Isuri keeles on helitus naabruses fortised, helilises aga kas täiesti helitud või osalt helilised leenised: *macu* 'maitse', *oigia* 'õige', *vahinçoa* 'õnnetust', *pada* 'savipott', *silda* 'sild, põrand', *pojaldā* 'tema pojalt', *kava* 'tuules kuivatatud kala', *hambahia* 'hambaid', *pēnembā* 'vähemat'. Heliliste konsonantide ees on leenised arenenud helilisteks meediateks: *kagla* 'kael', *nagriz* 'naeris', *magjaz* 'maias', *adra* 'ader', *ladva* 'latv', *liblo* 'lible', *kabja* 'kabi'.⁵ Mõnedes soikola murde idapoolsetes küldades on helitute leeniste asemel täiesti helilised meediad: *pada* (isegi ka *bada*) 'savipott', *reboi* 'rebane', *regi* 'regi'. Isuri keele murdeid on vähe uuritud ning seepärast puudub täielik ülevaade üksikute murrakute seikadest. Nagu aga osutavad olemasolevad kirjapanekud, võib helilisi meediaid kohata mujalgi peale mainitud ala.⁶ Oredeži murdes on ka helilised meediad: *šiga*, *šiga* 'šiga', *jalga* 'jalg', *kodi* 'maja', *peḏdo* 'põld', *hāba*,

³ Eesti murretes leiduvate sulghäälikute eriarengute kohta vt. näiteks L. Kettunen, *Eestin kielen äännehistoria*, lk. 24 jj.

⁴ Vt. ka L. Kettunen, *Vatjan kielen äännehistoria*, lk. 21 jj.

⁵ A. Sovijärvi, *Foneettis-äännehistoriallinen tutkimus Soikkolan inkeroismurteesta*, lk. 40 jj.

⁶ V. Porkka, *Ueber den ingrischen Dialekt mit Berücksichtigung der übrigen finnisch-ingermanländischen Dialekte*, Helsingfors, 1885, lk. 43.

yāba 'haab', *leibā* 'leib', *lambaγat*, *lambagat* 'lambad'. Isuri keele kõige läänepoolsemas, pärnaspää-rosona murdes on vadja keele substraati niihästi sõnavaras, morfoloogias kui ka foneetikas. Selles murdes võib seega kuulda ka vadjapäraseid helituid fortisklusiile *k*, *p*, *t*: *noki* 'nōgi', *paturi* 'pottsepp', *sapana* 'naiste vanaaegne peakate', *kiuka* 'ahi', *rauta* 'raud' jne.⁶ Helitus naabruses on isuri keeles kõikjal ootuspäraselt *k*, *p*, *t*: *musta* 'must', *notko* 'nōgu', *kūpsi* 'küps', *läks* 'läks', *laps* ~ *lapsi* 'laps' (soikola murde näiteid).

Soome keeles on fortised *k*, *p*, *t* üldised kõigis asendites, s. o. ka helilises naabruses: *vako* 'vagu', *kulkea* 'käia, kulgeda', *vapaa* 'vaba', *lampaat* 'lambad', *käpy* 'käbi', *setä* 'lell', *valtakunta* 'riik' jne. Sõna lõppu sattunult võivad fortised murdeti asenduda leenistega: *mälö* ja *merelö* 'maalt ja merelt', rahvuskeeles *maalta* ja *mereltä*. Leeniseid võib esineda kaugemal sõna sees mõnel muulgi juhul või ka sandhinähtusena. Sandhinähtusena võib leenisklusiile või isegi helilisi mediaklusiile esineda sõna alguseski.⁷ Niisugustel juhtudel pole aga küsimuses läänemere aluskeele klusiilide otsene üldine jätkuvus, vaid eri tingimustel kujunenud sporaadilised arengujuhud. Soome keelele omaste *k*, *p*, *t* edasiareng *g*, *b*, *d*-ks või *g*, *b*, *d*-ks võib olla toimunud mõnel juhul ka seal, kus keel on suremas ning kõnelejail pole enam kindlaid vanu hääldamise traditsioone.⁸ Üldiselt on *k*, *p*, *t* soome keeles püsiva iseloomuga. Isegi seal, kus isuri keel ja soome keel on omavahel tõhusalt kokku puutunud, on soome keeles siiski tugevamad klusiilid kui isuri keeles.⁹

Karjala keeles on päriskarjala murde põhjaosas vokaalidegi vahel helitud sulghäälikud, mis kasutada olnud kirjapanekute järgi otsustades on lähedased soome *k*, *p*, *t*-le: *akana* 'agan', *kerta* 'kord', *leipilapie* 'leivalabidas'.

Mujal karjala keelealal on aga seal helilised meediad, kus teistes läänemere keeltes esinevad helitud fortised või leenised: *vago* 'vagu', *vahingua* 'õnnetust', *hangi* 'lumekoorik', *velga* 'võlg', *kod'i*, *kodi* 'maja', *andoa* 'anda', *päreidä* 'piirge', *hoaba*, *hābu*, 'haab', *šalba* 'riiv', *armahemi* 'armsam', *kagra* 'kaer', *adra* 'ader'. Helitute konsonantide naabruses on karjala murreteski kõikjal fortised: *aštuo* 'astuda', *okša*, *oksu* 'oks', *matka*, *matku* 'tee, teekond'.¹⁰

Vepsa keeles on karjalaga võrdsed suhted: *poigad* 'poega', *korged* 'kõrge', *magadab* 'magab', *radab* 'töötab', *sidoda* 'siduda', *hab* 'haab', *hambhad* 'hambad', *soubaz* 'pani riivi' jne. Seega on vepsale omane heliline media. Nagu karjala keeles, nõnda võib ka vepsa murretes helitus naabruses olla fortis: *üskha* 'sülle', *astnu* 'astunud', *unohtab* 'unustab', *pit'k* 'pikk', *jodakse* 'juuakse'.¹¹

Ülaltoodust nähtub, et fortised on algselt olnud omased Põhja-Eesti kirdeosale. Sellelt alalt on lähtunud soome keele aluseks saanud omaaegne hämelaste hõimukeel ja hiljem ka vadja keel. Neis mõlemas on fortised samuti harilikud. Fortiseid on võinud olla ehk ka vana karjala keeleala ühes osas. Läänemere aluskeelest kujunenud muudest vanadest

⁶ Vt. ka J. Mägiste, Rosona (Eesti Ingeri) murde pääjooned. Tartu, 1925, lk. 3.

⁷ L. Kettunen, Suomen murteet I. Helsinki, 1930, lk. 1 jj.; II, Helsinki, 1930, lk. 3; «Virittäjä» 1953, lk. 385 jj.

⁸ J. Mägiste, Metsäsuomalaismurteiden nykyisestä vaiheesta, Helsinki, 1948, lk. 5.

⁹ «Virittäjä» 1955, lk. 52 jj.

¹⁰ H. Ojansuu, Karjala-aunuksen äännehistoria, lk. 5 jj.; A. Turunen, Lyydiläismurteiden äännehistoria I. Helsinki, 1946, lk. 60 jj.

¹¹ E. A. Tunkelo, Vepsän kielen äännehistoria, lk. 55 jj.

murretest peab aga arvama, et neil on juba ammu helilises naabruses olnud leenised, s. o. sellised sulghäälikud, mida praegugi leidub eesti keeles (eesti keeles oleks seega säilinud vana esindus) ja karjala keele lõunaosast lähtunud isuri keeles.¹² Liivi keele, enamiku karjala murrete ja vepsa keele tänapäeva helilised meediad saavad lähtuda just leenistest. Seega kõnelevad needki keeled leeniste suure vanuse poolt. Fortisulghäälikuil pole selliseid eeldusi muutuda heliliseks, nagu seda on leenissulghäälikutel. Leenissulghäälikud on juba oma olemuselt osaliselt helilised. Seega võivad nad hõlpsasti järk-järgult muutuda täiesti heliliseks või asenduda helilistega. Et helitud leenised on arenenud edasi helilisteks meediateks, selleks on võinud mõju avaldada naaberkeeled, kus helitud leeniseid pole olnud, kuid helilised meediad on tavalised. Liivi keele hääldamisele on läti keele hääldamine avaldanud mitmekülgset üsna suurt mõju. Sellepärast võib arvata, et liivi keelele on helilised meediad saanud omaseks läti hääldamise eeskujul. Liivlased on ju ammust ajast olnud kakskeelsed. Läti keele mõju tuleb näha ka eesti keele leivu ja lutsi murdes. Eesti keele setu ja kraasna murde heliliste meediate arenemisele on mõju avaldanud vene keel. Vene keele hääldamise mõju tuleb arvestada ka karjala ja vepsa keeles. Et vepsa ja karjala keeles on omal ajal olnud just *b*, *d* ja *g*, sellele osutab veel järgminegi tõsiasi. Nendes keeltes ei ole lühialgulistest geminaatidest *kk*, *pp*, *tt* arenenud teenuised *k*, *p*, *t* käinud sama arenemisteed nagu algupärased üksiksulghäälikud. Soome keeles on *vako* 'vagu' ja *vakan* 'vaka' (nimetav *vakka*), *tapa* 'komme' ja *tapan* 'tapan' (infinitiiv *tappaa*) ühesuguste teenuistega. Samad suhted on vadja keeles: *vako* ja *vakao* (nimetav *vakka*), *upa* 'uba' ja *tapan* 'peksad reht' (infinitiiv *tappā*). Ka kirde-eesti murdes ei ole vahet algupärase lühikese sulghääliku ja lühialgulisest geminaadist arenenud sulghääliku vahel. Kui geminaadid muutusid üksiksulghäälikuiks, olid selles läänemere keelte murrete rühmas, mille lähtekohaks oli omaaegse põhja-eesti kirde ala hõimukeel, üksiksulghäälikud oma olemuselt sarnased praegustele soome ja vadja keele ning eesti keele kirdemurde sulghäälikuile. Karjala ja vepsa keeles on algupärased üksiksulghäälikud tänapäeval helilised, nagu sellele osutasime ülal, ent geminaatidest arenenud sulghäälikud on teenuised: karjala *otan* 'votan' < **oŋtan*, *ukot* 'taadid, mehed' < **ukkoit*; vepsa *hapata* 'hapneda' < **haŋpaŋtak*, *katan* 'katan' < **kaŋtan*. See tõik lubab teha järelduse, et algsed üksiksulghäälikud on olnud lühemad ning nõrgemad praegustest teenuistest, nõnda et nad on muutunud hiljemini helilisteks. Heliliseks muutumine on võinud toimuda isegi enne seda, kui geminaatsulghäälikud muutusid üksiksulghäälikuiks.

Isuri keele murretes on teenuistest arenenud üksiksulghäälikud ka leenised: *tokkua* 'kukkuda', *toçutta* 'kukutada', *raitti* 'rivi, rida', pl. *raidid*, *lappa* 'vöö', pl. *labad*. Sellest tõsiasiast võiks ehk teha oletuse, et isuri keeles on algselt geminaatsulghäälikud arenenud fortisteks, mida võisid olla ka üksiksulghäälikud; hiljemini oleksid siis eri teel kujunenud fortised koos muutunud leenisteks. Neis isuri murretes, kus esinevad helilised meediad, on kõnesolevalgi juhul helilised meediad, nagu muide oredeži murdes: *agat*, *agat* 'naised, eided' (nimetav *akka*), *odan*, *odan* 'votan' (infinitiiv *otta*), *l'ebäs*, *l'ebäs* 'lepaš' (nimetav *leppä*). Sellise oletuse tegemine ei ole siiski tingimata vajalik. Kui geminaatsulghäälikud lühenesid, võisid nad otseselt asenduda leenistega. Et leenised on

¹² Vt. ka «Virittäjä» 1909, lk. 59.

isuri keeles vanad, sellele osutab muide ka keele õige keeruline astmevaheldussüsteemi areng. Isuri keeles on nimelt *b*, *d* ja *g* vältevahelduses *p*, *t*, *k*-ga, nagu selles keeles muudegi lühikeste kaashäälikutega on pikemad vältevahelduses: *jalga* 'jalg', aga partitiiv *jalkā*, *kulda* 'kuld', part. *kultā*. Kui kujunes isuri nüüdse vältevahelduse süsteem, pidi lühikeses vältes olema leenisklusiil, mis pikenes järgneva pika vokaalainese mõjul fortiseks. Isuri keel ja vadja keel on olnud kaua aega samades ühiskondlikes tingimustes. Mõlemad keeled on pika aja jooksul tihedalt kokku puutunud vene keelega. Ei saa väita, et isuri keelele oleks vene keele mõju olnud suurem kui vadja keelele. Mõlemad keeled on tegelikult väga hästi säilitanud oma foneetilise algupära. Et neis kahes lähedases keeles on siiski suur erinevus klusiilide olemuses, peab see vahe olema vana. Isuri keel on teatavasti lähtunud karjala keelest. Isuri keeles on säilinud omaaegse karjala hõimukeele foneetika mitmeti vanemal kujul kui karjala keeles endas. Praegused karjala helilised sulghäälikudki *b*, *d*, *g* tulevad oma vanemal kujul leenistena *b*, *d*, *g* esile just isuris.

Et juba läänemere aluskeeles võis klusiilide kvantiteet eri murretes olla erinevalt esindatud, pole kuidagi ootusvastane. Iganenud on see noogrammatikute koolkonnale vanemal perioodil omane olnud arvamus, nagu oleks läänemere aluskeel olnud foneetiliselt täiesti ühtlane ja nagu peaksid tänapäevased erinevad nähtused olema lähtunud tingimata ühesugustest allikatest. Võttes arvesse seda suurt maa-ala, kus oli levinud läänemere aluskeel, on üsna loomulik oletada, et tal oli murdeid, murrakuid ning kohalikke erinevusi üksiknähtuste suhtes. On olemas küllaltki fakte, mis lubavad nentida vanade erinevuste olemasolu.

Kerkib küsimus: kumb sulghäälikute varjund võiks olla vanem, kas fortis *k*, *p*, *t* või leenis *a*, *b*, *d*? Kaugemate sugulaskeelte vastete varal võib oletada, et leenise olemasolu võib olla küllaltki vana. Mordva keeltes, mis on läänemere keeltele suhteliselt lähedased, vastavad läänemere üksikulghäälikutele helilises naabruses ka helilised sulghäälikud või nende edasiarendud, nagu osutavad järgnevad ersa sõnad: *туво* 'siga' (<<**tuya* <<**tuga*>>), *ялго* 'jalgsi', *тегмс* 'tegeme', *кудо* 'maja', <<koda>>, *алдо* 'alt', *кандомс* 'kandma', *турво* 'huul' (soome *turpa* 'mokad') jne. Ka mari keel lubab väita, et tollal, kui oli olemas tihe läänemere-volga keeleline kontakt, olid vähemalt murrakuid levinud lühikesed nõrgad helitid või poolhelilised sulghäälikud.

Põhja-eesti hõimukeele kirdealal on klusiilid võinud väga varakult tugevneda, kui siin teenuste olemasoluks polnud muid tegureid. See tugevnemine on aga pidanud toimuma enne, kui hämelased siirdusid lõuna poolt üle Soome lahe, ning muidugi ka enne seda, kui vadjalased irdusid muudest kirde-eestlastest. Karjala keele põhjapoolsel alal esinevate *k*, *p*, *t* olemasolu võib seletada häme hõimukeele mõjuga, sest karjala hõimukeel ja häme hõimukeel on omavahel mitmeti tugevasti ristunud. Põhjas on karjala murrakud kohati foneetiliselt üsna kauged teistest sama keele murdeist ja murrakuist.

Eesti keel on neid läänemere keeli, millest on olemas suhteliselt vanu kirjapanekuid. Et vanemais kirjapanekuis XIII—XVII sajandini on õige suuri kõikumusi nende klusiilide märkimises, mida tänapäeva kirjakeeles tähistatakse *b*, *d* ja *g*-ga, siis on alles üsna hiljutigi oletatud, nagu oleksid eesti keele leenisklusiilid kujunenud alles XVI sajandi alguseks. Ühes asjaomases spetsiaaluurimuses on M. Toomse katsunud väita, et varem on põhja-eesti rahvakeeles üldised olnud tugevad *k*, *p*, *t* ja alles võõra foneetika mõjul on kujunenud praegused nõrgad *b*, *d*, *g*

(s. o. *b, d, g*).¹³ Autor oletab, et allikaks, kust eesti keelde olevat tulnud see võõras foneetiline mõju, olnud rootsi asulad Põhja-Eesti ääremail («die Ansiedlung von Schweden in den Randgebieten Nord-Estlands»). Kuid rootslased olid Põhja-Eestis levinud sedavõrd piiratud alal ning enamikus liiatigi saartel ja laidudel, et oletada nende häälduslikku mõju kogu eesti keelele on täiesti fantastiline. Mõningat rootsi foneetika mõju leidub üksnes seal, kus omaaegsed rootslased on siirdunud eesti keelele. Eesti rootslaste foneetikas on just vastupidi õige tugev eesti foneetika mõju. Muide on siinseis rootsi murrakuis vanaskandinaavia tugevad teenuisklusiilid muutunud eesti keele leenisklusiilidele sarnanevateks nõrkadeks sulghäälikuteks. Emigrantide ja osalt ka soome lingvistilises kirjanduses on üldse saanud moeasjaks üle hinnata eesti keeles mõnel määral leiduvat germaani keelte mõju.

«Taani hindamisraamatus» (Liber Census Daniae) ning teisteski veidi hilisemast ajast põlvnevais ürikutes kohtab õige kirjut eesti üksik-sulghäälikute edasiandmist. «Taani hindamisraamatus» on näiteks praeguse sulghääliku *g* vasteks *k* või *c* (*Lakethæ* 'Lagedi', *Nakalæ* 'Nagala', *Sicutol* 'Sigula'), *g* (*Lygenus* 'Lüganuse'), *cc* (*Paccari* 'Pagari'), *ck* *Iacomeckæ*, s. o. *Jaagumägi* 'Jaagumaa') jne. Kui koostati «Taani hindamisraamatut» ning mujalgi pandi kirja eesti isiku- ja kohanimedid, olid neiks kirjapanijajaks muulased, kelle saksa, taani või rootsi emakeel tundis helilisi meediaid *b, d, g* ja tugevaid helituid *p, t, k*. Et eesti nõrkadel sulghäälikutel polnud midagi ühist germaani keelte heliliste meediatega, siis on täiesti ootuspärane, et neid sulghäälikuid püüti kirja panna kõigepealt nende märkidega, millega toleaegsetes germaani keeltes tähistati helituid teenuisklusiile.

Saabus toimetusse
2. III 1959

О КАЧЕСТВЕ ПРИБАЛТИЙСКО-ФИНСКИХ ВЗРЫВНЫХ В СЕРЕДИНЕ СЛОВА

П. Аристе,

академик Академии наук Эстонской ССР

Резюме

В финноугорском языкознании господствует точка зрения, согласно которой древние прибалтийско-финские взрывные в середине слова между гласными и в соседстве звонких согласных были якобы такими же глухими *p, t, k*, какими являются взрывные современных финского и водского языков, а также некоторых карельских и эстонских говоров. В современном эстонском и ижорском языках выступают слабые полувзвонкие взрывные *b, d, g*, а в ливском, вепсском и карельском языках и некоторых говорах эстонского языка — звонкие взрывные *b, d, g*.

Автор настоящей статьи на основе фактического материала показывает, что уже в большинстве диалектов древнего прибалтийско-финского языка-основы существовали слабые полувзвонкие взрывные.

Поступила в редакцию
2 III 1959

¹³ M. Toomse, Palatalklusil im Wort- und Silbenanlaut bei Georg Müller (1600—1606). Bonn, 1958, lk. 23 (235).

ÜBER DAS WESEN DER INLAUTENDEN VERSCHLUSSLAUTE
IM OSTSEEFINNISCHEN

P. Ariste,

Mitglied der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR

Zusammenfassung

Nach der herrschenden Ansicht waren die inlautenden Verschlusslaute der ostseefinnischen Grundsprache stimmlose Tenues. Zwischen Vokalen und in Nachbarschaft stimmhafter Konsonanten sind Verschlusslaute in den heutigen ostseefinnischen Sprachen verschieden vertreten. Im Finnischen, Wotischen und einigen estnischen und karelischen Mundarten kommen Tenues *p, t, k* vor. Das Estnische und Ižorische haben halbstimmhafte Lenes *B, D, G*. Das Livische, Karelische, Wepsische und einige estnische und ižorische Mundarten haben stimmhafte Mediae *b, d, g*. Auf Grund des vorhandenen Materials zeigt der Verfasser, dass schon in den meisten Mundarten der ostseefinnischen Grundsprache stimmlose Tenues existierten, welche später teilweise stimmhaft geworden sind.

Eingegangen

am 2. März 1959